

ВСТУП

Заходи, що здійснюються для реформування національної економіки і поглиблення ринкових реформ за період від здобуття незалежності, не завжди дають очікуваний ефект. Не виправдались сподівання щодо активізації економічного піднесення народного господарства після завершення масової приватизації. У практиці господарювання ринкові механізми, які успішно працюють в економічно розвинених країнах, у реаліях нашої країни досить часто деформуються. Двадцяти років історії недостатньо для реформування світобачення нації, яка протягом багатьох десятиліть складалася в умовах деформації світогляду і свідомості, якою директивно керували з центру, а творча ініціатива в кращому разі залишалась без уваги. Тому актуалізуються розроблення і запровадження нових підходів до господарювання, що відповідають вимогам сьогодення.

Після проголошення ринкової орієнтації економічного розвитку України всі ми стали свідками руйнування промислово-виробничого комплексу, катастрофічного згортання виробничого та інноваційного потенціалу, що проявилось у різкому зменшенні обсягів виробництва промислової продукції. У ті часи багато громадян, втративши роботу, пробували свої сили і можливості у ринковій царині, утворюючи кооперативи, приватні підприємства, господарські товариства. Лише незначна частина представників “першої ринкової хвилі”, яка сповна усвідомила правила і закономірності ринкових відносин, змогла зберегти і розвинути свій бізнес. Водночас багато представників менеджменту колишніх державних підприємств, що виховувались на засадах директивного керівництва, не змогли належно сприйняти змінених правил гри. Наслідком цього і стало “сумне” десятиліття падіння обсягів промислового виробництва, руйнації виробничого, наукового і творчого потенціалу країни.

Сьогодні промисловий комплекс України в умовах глобалізації, вступу до СОТ зазнає агресивних конкурентних атак з боку провідних транснаціональних компаній з великим технічним, інтелектуальним, політичним потенціалом та значними конкурентними перевагами. Водночас результатом світових інтеграційних процесів для вітчизняних підприємств стає забезпечення доступу до міжнародних інвестиційних і технологічних ресурсів, методів і прийомів прийняття та реалізації господарських рішень.

Першочерговим завданням сучасної економічної науки є розроблення механізмів і прийомів господарювання, які найповніше відповідали б вимогам ринкових відносин, що постійно змінюються. Своєчасне й обґрунтоване корегування в умовах конкурентного оточення є запорукою досягнення високого кінцевого результату.

Найвдаліші господарські рішення завжди приймають в умовах недостатньої визначеності, тривалі й дорогі дослідження можуть лише частково знизити рівень невизначеності. А затягування процесу дослідження різноманітних чинників і умов може призвести до затримки і несвоєчасного прийняття господарського рішення й, відповідно, втрати конкурентних переваг.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується нестабільністю факторів зовнішнього середовища та ускладненням процесів прийняття господарських рішень, які формуються в умовах високого ризику та багатоваріантного механізму їх реалізації. Зростає коло учасників процесу ухвалення рішення в межах господарських формувань, у них часто різноспрямовані інтереси та повноваження, що ускладнює процеси виконання завдань.

Незважаючи на позитивні зміни, що відбуваються останнім часом у промисловому комплексі, зокрема подолання стійкої тенденції зниження обсягів виробництва і забезпечення його зростання загалом, вступ України до СОТ передбачає вжиття заходів щодо переорієнтації та адаптації системи господарських відносин до сучасних реалій. Удосконалення механізму прийняття господарських рішень у промисловому комплексі стає одним з важливих компонентів реформування промислових підприємств, мета якого – підвищити конкурентоспроможність національної економіки на міжнародних ринках.

Стратегічним підходом до вирішення цієї проблеми є розроблення відповідного категоріального апарату, технологій, методів, принципів, а також добір і обґрунтування системи конструктивних моделей та інструментів ухвалення

господарських рішень в умовах динамічних змін зовнішнього ринкового середовища. Це дасть змогу перетворити процеси прийняття господарських рішень, які сьогодні здебільшого мають інтуїтивний характер, на науково керований і економічно обґрунтований процес, що сприятиме поліпшенню загальної ситуації в економіці. Потрібно розмежовувати завдання, компетенції, мотиви прийняття рішень різними учасниками господарських відносин, що, своєю чергою, передбачає різні механізми їхнього обґрунтування, прийняття та моніторингу реалізації.

Метою монографії є обґрунтування концептуальних підходів, теоретико-методологічних положень і принципів формування господарських рішень у системі виробничих відносин, розроблення механізмів реалізації методичних рекомендацій щодо забезпечення їх ефективності.

Методологічною основою досліджень слугували ключові положення теорії прийняття господарських рішень, економічної теорії, логіки, системного аналізу, філософії, ідеології створення і використання баз знань. Емпіричною і фактологічною основою дослідження стали праці українських і закордонних авторів з питань економіки, маркетингу, менеджменту, підприємництва, фінансів, інвестицій, оподаткування, психології спілкування, інформатики та інших сфер людської діяльності, матеріали спеціальних періодичних видань, статистичні дані, досвід роботи й оперативні матеріали підприємств, власні дослідження автора.

Основні результати, отримані у монографії, такі: обґрунтовано сутність та сукупність базових положень системного підходу до формування механізму прийняття господарського рішення, які охоплюють взаємозв'язок між його складовими, серед яких система інструментів управління прийняттям та моніторингу рішень з урахуванням динаміки факторів зовнішнього середовища суб'єкта господарювання; визначено і обґрунтовано доцільність виокремлення різних суб'єктів прийняття господарських рішень (власників, інвесторів, менеджерів різних рівнів управління, лінійних працівників тощо) в структурі управління господарських формувань, зважаючи на надані їм повноваження, їх інтереси, компетенції, можливості в процесі формування системи господарських відносин; розкрито і теоретично обґрунтовано об'єктивну необхідність і економічну доцільність поділу процесу прийняття господарських рішень на окремі взаємообумовлені цикли: інвестиційний, виробничий та цикл поточних операцій, кожен з них характеризується притаманними лише йому механізмами, методами і засобами формування господарських рішень, зокрема, ресурсним забезпеченням, терміном перебугу,

сферою використання, інструментами і важелями впливу, критеріями оцінювання ефективності; розроблено економіко-математичні моделі формування господарських рішень для різних циклів діяльності господарських формувань на основі диференціації цільових функцій, обмежень, критеріїв ефективності реалізації та моніторингу господарських рішень, під час використання яких доцільно застосовувати різні системи оцінок; запропоновано авторське визначення категорії об'єкта управлінського впливу, господарського рішення, під яким розумітимемо ресурси (трудові, фінансові, сировинні, інтелектуальні, інформаційні тощо), які є у власності чи в оперативному управлінні суб'єкта прийняття господарського рішення, аналіз структури і джерел походження яких створює основу наукового підходу до формування нових рішень.

Монографія може становити значний теоретичний інтерес, оскільки відображає концептуальні засади процесу ухвалення господарського рішення.